

Terapia resynchronizująca w skąpoobjawowej niewydolności serca – badanie MADIT-CRT

Commentary to the article:

Moss AJ, Hall WJ, Cannom DS, et al. Cardiac-resynchronization therapy for the prevention of heart-failure events. *N Engl J Med* 2009; 361: 1329-38.

Błażej Kozłowski

Oddział Kardiologii i Chorób Wewnętrznych, Międzyleski Szpital Specjalistyczny, Warszawa

Kardiol Pol 2009; 67: 1417-1418

Badanie MADIT-CRT przeprowadzono w 110 ośrodkach na terenie Stanów Zjednoczonych, Kanady i Europy. Rekrutację prowadzono w latach 2004–2008. Do badania włączono 1820 dorosłych pacjentów z niedokrwinną niewydolnością serca (HF) w klasach I i II wg NYHA oraz z HF o etiologii innej niż niedokrwinną w klasie II wg NYHA, z zachowanym rytmem zatokowym, obniżoną frakcją wyrzutową lewej komory (LVEF $\leq$ 30%) i poszerzonym zespołem QRS ($\geq$ 130 ms).

Pacjenci byli randomizowani do wszczęcia stymulatora resynchronizującego z opcją kardiowertera-defibrylatora (CRT-D) lub wszczęcia jedynie kardiowertera-defibrylatora (ICD). Randomizacja odbywała się w proporcji 3 : 2 wg algorytmu uwzględniającego lokalizację ośrodka i etiologię niewydolności serca.

W badaniu stosowano urządzenia firmy Boston Scientific. Technika implantacji urządzeń była standardowa. Urządzenia CRT-D programowano w trybie DDD 40/min z wyłączoną histerezą. Dwujamowe i jednojamowe urządzenia ICD programowano odpowiednio w trybie DDI lub VVI 40/min z wyłączoną histerezą.

W grupie ICD pacjenci z HF o etiologii niedokrwiennej w klasie I wg NYHA stanowili 15,5%, w klasie II – 39,4%, a pacjenci z HF o etiologii nieniedokrwiennej w klasie II – 45,1%. W grupie CRT-D pacjenci z HF o etiologii niedokrwiennej w klasie I wg NYHA stanowili 14%, II – 41%, a pacjenci z HF o etiologii nieniedokrwiennej w klasie II – 45%.

Wywiad niewydolności serca w klasie III lub IV wg NYHA powyżej 3 miesięcy przed włączeniem do badania stwierdzono w 10% przypadków. Charakterystyka pacjentów w obydwu grupach leczenia była podobna. Odpowied-

nio w grupach ICD i CRT-D średni wiek wynosił 64 i 65 lat, mężczyźni stanowili 75% populacji, 90% badanych stanowiły osoby rasy białej, nadciśnienie tętnicze obecne było u 63% pacjentów, migotanie przedsionków w wywiadzie u 12 i 11%, cukrzyca u 30%, średnie stężenie kreatyniny wynosiło 1,2 mg/dl, stężenie mocznika w surowicy $\geq$ 26 mg/dl stwierdzano u 24% badanych, średnie BMI wynosiło 36 i 35, CABG przeżyło 28 i 29% pacjentów.

Przy włączeniu do badania średnie ciśnienie tętnicze wynosiło w obydwu grupach odpowiednio: 121/71 i 124/72. Blok lewej odnogi pęczka Hisa stwierdzano u 71 i 69% pacjentów, blok prawej odnogi pęczka Hisa u 12%, poszerzenie zespołu QRS $\geq$ 150 ms u 65 i 64%. W obydwu grupach LVEF wynosiła 24%. Wynik 6-minutowego testu marszu wynosił średnio 363 i 359 m. Leczenie farmakologiczne było optymalne i obydwie grupy nie różniły się pod względem częstości stosowania leków z poszczególnych grup: ACE-inhibitory stosowano u 77% pacjentów, antagonistów receptora angiotensyny u 20%, beta-adrenolityki u 93%, antagonistów aldosteronu u 30 i 32%, naporstnicę u 24 i 26%, diuretyki u 73 i 75%, statyny u 67%, amiodaron u 7% chorych.

Pierwotnym punktem końcowym był zgon z jakiegokolwiek przyczyny lub zaostrenie HF.

Średni czas obserwacji wynosił 2,4 roku. Roczna śmiertelność była niska (3%). Pierwotny punkt końcowy wystąpił u 372 pacjentów: 187 (17,2%) w grupie CRT-D oraz 185 (25,3%) w grupie ICD. Złożony punkt końcowy w grupie CRT-D stanowiło 36 (3,3%) zgonów i 151 (13,9%) epizodów zaostrenia HF. W grupie ICD złożony punkt końcowy stanowiło 18 (2,5%) zgonów i 167 (22,8%) epizodów zaostrenia HF.

Adres do korespondencji:

dr n. med. Błażej Kozłowski, Oddział Kardiologii i Chorób Wewnętrznych, Międzyleski Szpital Specjalistyczny, ul. Bursztynowa 2, 04-749 Warszawa, tel.: +48 22 473 53 12, e-mail: blazkz@yahoo.com

Krzywe odzwierciedlające przeżycie bez epizodów zaostrzenia HF rozchodziły się przed upływem pierwszych 2 miesięcy i tendencja ta utrzymywała się podczas dalszej obserwacji ($p < 0,001$). W całkowitej populacji badania zgon lub zaostrzenie HF wystąpiły istotnie rzadziej w grupie CRT-D (17,2 vs 25,3%, HR 0,66, $p = 0,001$). W analizie składowych złożonego punktu końcowego grupa CRT-D cechowała się istotną redukcją występowania zaostrzeń HF (13,9 vs 22,8%, HR 0,59, $p < 0,001$), nie stwierdzano natomiast istotnych różnic pod względem śmiertelności (6,8 vs 7,3%, HR 1,00, $p = 0,99$).

W podgrupie pacjentów z HF o etiologii niedokrwiennej wyniki były podobne jak w całkowitej populacji badania – zgon lub zaostrzenie HF wystąpiły istotnie rzadziej w grupie CRT-D (20,4 vs 29,2%, HR 0,67, $p = 0,003$), grupa CRT-D cechowała się istotną redukcją występowania zaostrzeń HF (16,1 vs 26,2%, HR 0,58, $p < 0,001$) przy braku istotnych różnic pod względem śmiertelności (8,9 vs 8,7%, HR 1,06, $p = 0,80$).

Podobnie w grupie pacjentów z HF o etiologii nieniedokrwiennej – zgon lub zaostrzenie HF wystąpiły istotnie rzadziej w grupie CRT-D (13,2 vs 20,6%, HR 0,62, $p = 0,01$), grupa CRT-D cechowała się istotną redukcją występowania zaostrzeń HF (11,2 vs 18,8%, HR 0,59, $p = 0,01$), nie stwierdzano natomiast istotnych różnic pod względem śmiertelności (4,3 vs 5,5%, HR 0,87, $p = 0,68$).

Efekty leczenia oceniono także w wyselekcjonowanych subpopulacjach pacjentów wyodrębnionych w zależności od wieku ($\geq$ lub < 65 lat), płci, etiologii HF, klasy wg NYHA, szerokości QRS ($\geq$ lub < 150 ms), LVEF ($\geq$ lub $< 25\%$), LVEDV ($\geq$ lub < 240 ml), LVESV ($\geq$ lub < 170 ml), stężenia mocznika w surowicy ($\geq$ lub < 26 mg/dl). Stwierdzono, że szerokość QRS i płeć miały istotny wpływ na wyniki leczenia. Wszczepienie CRT-D było korzystniejsze u pacjentów z QRS ≥ 150 ms (HR 0,48) w porównaniu z pacjentami z QRS < 150 ms (HR 1,06), $p = 0,001$. Korzyści z CRT-D były także większe u kobiet (HR 0,37) w porównaniu z męż-

czyznami (HR 0,76), $p = 0,01$. W grupie kobiet CRT-D przynosiło korzyści niezależnie od stopnia poszerzenia QRS. Wywiad zaawansowanych objawów niewydolności serca w klasie III lub IV wg NYHA obecnych powyżej 3 miesięcy przed włączeniem do badania oraz wywiad napadowego migotania przedsionków powyżej miesiąca przed włączeniem do badania wiązały się z mniejszymi korzyściami z CRT-D.

Badanie echokardiograficzne wykonano przy włączeniu do badania i po roku. W grupie CRT-D w porównaniu z grupą ICD obserwowano zjawisko odwrotnego remodelingu lewej komory: istotne statystycznie zmniejszenie LVEDV (o 52 vs 15 ml, $p < 0,001$), zmniejszenie LVESV (o 57 vs 18 ml, $p < 0,001$) oraz istotny statystycznie wzrost LVEF (o 11 vs 3%, $p < 0,001$).

Zdarzenia niepożądane występowały rzadko. Doszło do jednego zgonu okołozabiegowego związanego z zatorowością płucną, odma opłucnowa wystąpiła w grupach CRT-D i ICD odpowiednio w 1,7 i 0,8%, zakażenie układu stymulującego w 1,1 i 0,7%, krwiak łoża stymulatora wymagający ewakuacji w 3,3 i 2,5%. Dysekcja zatoki wieńcowej z pojawieniem się płynu w osierdziu wystąpiła podczas 0,5% zabiegów wszczepienia CRT-D. Elektroda lewokomorowa była zreponowana w ciągu pierwszych 30 dni u 4% pacjentów. W obserwacji długoterminowej, po upływie pierwszych 30 dni od implantacji urządzenia poważne zdarzenia niepożądane występowały z częstością 4,5/100 miesięcy obserwacji w grupie CRT-D i 5,2/100 miesięcy obserwacji w grupie ICD.

Badanie MADIT-CRT potwierdza zasadność stosowania stymulacji resynchronizującej u pacjentów z mniej objawową HF, u których dotychczasowe wytyczne nie rekomendowały tej metody. W porównaniu z ICD, CRT-D wiąże się z redukcją liczby zaostrzeń HF o 41% oraz prowadzi do odwrotnego remodelingu lewej komory. Nie znamy jeszcze efektywności kosztowej takiego postępowania.